

“Hvad virker og hvad virker ikke i kommunernes indsats” – står ressourceforbruget mål med effekten, eller må vi prøve at tænke nyt”

Tale ved produktionsskolernes konference om “frafald og fravalg - problemer og udfordringer” på Christiansborg d. 26. maj 2004

v/ Per B. Christensen, Børne- og Kulturdirektør, formand for de kommunale børne- og kulturchefer.

Indledning

Kommunerne har i dag et væsentlig ansvar for, at børn og unge kommer videre på arbejdsmarkedet og i uddannelsessystemet efter folkeskolen. Kommunerne har ansvaret for folkeskolen – for at børnene får et godt afsæt til det videre liv – Kommunerne har ansvaret for vejledningen af de unge ind i ungdomsuddannelserne og vi har ansvaret for store dele af arbejdsmarkedspolitikken.

Og meget tyder på, at dette ansvar vil blive styrket i de kommende år.

Udgangspunktet er, at vi gennem grundskolen giver alle unge:

- nogle grundlæggende kompetencer, der kan bygges videre på
- lyst til at lære resten af livet (livslang læring) og
- at vi giver de unge selvværd som afsæt for at møde resten af livet med mod og udfordringer.

Vi har et af verdens dyreste uddannelsessystemer på grundskole- og ungdomsuddannelsesniveau, derfor er det også rigtigt, at fokusere på om vi anvender ressourcerne fornuftigt.

Vi har samtidig som velfærdsstat en bredt funderet politisk ambition om at øge social mobilitet, at bryde den negative sociale arv og fremme mønsterbrydning gennem uddannelsesindsatsen.

Det fordrer, at systemet tilpasses til individerne – til de 16-17% af en årgang, der i dag ikke gennemfører en kompetencegivende ungdomsuddannelse eller de 18%, der ikke profiterer tilstrækkeligt af folkeskolens tilbud. Det lyder enkelt og det bliver bedre, men det er svært.

Vi skal i højere grad solidarisere os med denne gruppe unge – det gør vi bedst ved at stille tydelige krav og forventninger til dem.

Den norske sociolog Natalie Rogoff Ramsøy skriver følgende om social mobilitet i sin bog om samme emne i forhold til det norske samfund. Jeg citerer:

” Social mobilitet er et karakteristisk træk ved et åbent samfund. Når menneskers skæbne ikke længere er forudbestemt ved fødselen, er det tilladt for alle at vælge mellem forskellige levemåder inden for samfundets rammer af muligheder. Spørgsmålet om hvor åbent samfundet er blevet, står således centralt i moderne samfundsforskning”

Med det som afsæt kan man spørge om vores samfund er tilstrækkeligt åbent. Vi må i hvert fald konstatere, at samfundets og uddannelsessystemets evne til at fremme social mobilitet gennem uddannelse er stoppet.

Kommunernes indsats i dag

Det leder mig over til nogle refleksioner over kommunernes indsats i dag. Er kommunernes indsats overfor målgruppen, der falder fra i uddannelsessystemet tilstrækkelig og står resultaterne mål med de ressourcer, der anvendes og den indsats gøres?

Det korte svar er nej.

Selvom vi i kommunerne arbejder med at gøre skolen mere rummelig, selv om der sættes ind med en tidlig indsats og selv om der iværksættes vejlednings-uddannelses- og arbejdsmarkedsforløb for de unge uden job og uddannelse, så slår indsatsen ikke til.

Ved vi så tilstrækkeligt om målgruppen og hvad der dur og ikke dur i indsatsen for at kvalificere dem til uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet? Også her er vi lidt tøvende. Vi skal blive meget bedre til at dokumentere og evaluere vores indsats og vi skal blive bedre til at målrette vores ressourcer. Men noget ved vi!

1. Vi ved, at andelen der får en kompetencegivende uddannelse er øget de seneste 25 år. Men der er fortsat langt mellem de politiske målsætninger og de faktiske tal.
2. Vi ved, at blandt de 18%, der ifølge PISA-undersøgelsen ikke får et tilstrækkeligt afsæt fra folkeskolen er knapt halvdelen tosprogede. Det er helt afgørende, at folkeskolen giver disse elever et bedre afsæt. Og det bliver en stor og nødvendig udfordring i de kommende år. Det kræver en systematisk indsats, metodeudvikling, samspil med forældrene, dokumentation af anvendt metode og fokus på skolens kerneopgave.
3. Vi ved, at samfundets og arbejdsmarkedets krav til de uddannelsessøgende er voksende – også set i et internationalt perspektiv. De jobs, der tidligere var til dem, der som Niels Hausgaard udtrykker det " er udpræget praktisk begavede" eksisterer ikke længere – eller i hvert fald i mindre omfang. Derfor bliver kløften i samfundet større mellem dem, der har tidssvarende kvalifikationer og dem der ikke har.

4. Vi ved, at ufaglærte og kortuddannede , f.eks. på de kommunale beskæftigelsesprojekter har en større risiko for langvarig arbejdsløshed, men også en større risiko for at blive holdt uden for samfundets fællesskab – de foreningsmæssige og demokratiske fællesskaber.
5. Vi ved, at andelen af især drenge med adfærds-, kontakt- og trivselsproblemer i skolen og i ungdomsuddannelserne er stigende. Og at det er den største udfordring, når vi taler større rummelighed i det danske uddannelsessystem.
6. Vi ved, at der er behov for mere målrettet vejledning i forhold til ovenstående målgrupper. Det er en af målsætningerne med "Ungdommens Uddannelsesvejledning"
7. Vi ved, at en del unge hverken har formelle boglige eller praktiske kompetencer. Tidligere sagde man, at hvis man ikke havde boglige kompetencer, så havde man nok de praktiske. Den holder ikke i alle tilfælde.
8. Vi ved, at der er behov for at fokusere på rummelighed i hele uddannelsessystemet. Det gælder bl.a. på erhvervsskolerne. Er de pædagogiske tilrettelæggelsesformer de rette?
9. Vi ved, at hvis man skal nå de 16% uden erhvervskompetencegivende uddannelse, så skal man i højere grad tænke familie, social, arbejdsmarkeds- og uddannelsespolitik sammen. Målgruppen har mangesidede problemer. Og mange har ikke et tilstrækkeligt netværk, blandt kammerater og familie.
10. Vi ved, at der er behov for, at de frie og de offentlige skoler deler viden – at de inspirerer hinanden og at lærerne har brug for nye kompe-

tencer for at løfte opgaven med større rummelighed og at få øjnene op for den enkelte unges kompetencer.

11. Vi ved fra en række undersøgelser, at de unge har en klar opfattelse af hierarkiet i uddannelsessystemet og at deres tilgang til deres fremtidige arbejde er, at det skal byde på mange udfordringer og være sjovt og interessant. Vi oplever også, at unge har en zapperindstilling til valg og fravalg af uddannelse og arbejdsmarked.

12. Vi bør forske noget mere i, hvorfor unge falder fra i uddannelsessystemet. Hvad skyldes manglende kompetencer, hvad skyldes forhold ved uddannelsen og hvad skyldes andre forhold (sociale forhold, familiemæssige, personlige forhold osv). Vi ved desværre, at en række unge falder fra, fordi de mangler selvværd og savner mod på livet.

13. Vi ved, at produktionsskolens målgruppe bl.a. er kortuddannede, der skal have en ny chance i uddannelsessystemet. Det er unge, hvis ophold i uddannelsessystemet har været for kort, eller som er kommet til kort overfor dette. Det er mennesker, der vil stå med en mangfoldighed af problemer, hvis de ikke får tilført nye kompetencer. Produktionsskolens opgave i forhold til et menneske, der har en af disse oplevelser med i bagagen er mangeartet, vanskelig og kræver omtanke. At være kortuddannet er ikke en fast etiket, som man kan klæbe på en bestemt kategori af personer, målrette sin indsats efter det for derefter at file et på forhånd fastsat stykke af gruppen år for år. Det at være kortuddannet er snarere et samlebegreb, der beskriver det gab, der kan opstå mellem et menneskes behov for "at hænge fast" i samfundet og de kvalifikationer, der kræves for at det kan lade sig gøre. Det betyder også, at det at være kortuddannet ændrer sig over tid. Det der var en god og tidssvarende uddannelse for få år siden, er det ikke nødvendigvis længere. Og det , der var en basal uddannelse, et fundament for en plads i samfundet, kan

i dag være helt utilstrækkeligt. Derfor er der ikke en enkel opskrift på, hvordan man minimerer, det vi kalder den uddannelsesmæssige rest-gruppe. Jeg beklager.

En ændret kommunal strategi

Med dette afsæt vil jeg prøve at definere nogle kommunale sigtelinjer for en uddannelses- og arbejdsmarkedspolitik.

Min tilgang til dette vil bl.a. tage afsæt i et Nordisk Ministerråds projekt ,som jeg på vegne af Undervisningsministeriet har deltaget i gennem de seneste par år om "Hvad skal der til for at fremme livslang læring"

- en engageret ledelse
- en fleksibel skoleform
- voksne, lærere og vejledere, der er tydelige og som stiller krav og forventninger
- en skole, der løbende arbejder med at dokumentere og evaluere
- inspirerende fysiske rammer
- fokus på basiskompetencer (formidlingskompetence, IT, sprog, matematik, naturvidenskab, personlige kompetencer)

Med det som afsæt vil jeg definere følgende hovedpunkter til en strategi for en kommunal uddannelses- og arbejdsmarkedspolitik for de 16-25 årige

- **Helhed og sammenhæng**

Den enkelte kommune bør formulere en samlet politik på uddannelses- og arbejdsmarkedsområdet for de 16-25 årige i kommunerne. Kommunerne bør i fremtiden have et større og mere entydigt ansvar for en række ekstraordinære vejlednings-, beskæftigelses- og uddannelses tilbud rettet mod de

16-25 årige. Udover Ungdommens Uddannelsesvejledning, ungdomsskolen, erhvervsgrunduddannelsen og sprogcentre handler det om daghøjskolerne og produktionsskolerne.

- **Rummelighed**

Rummeligheden i hele uddannelsessystemet skal øges. Vi skal skabe uddannelsesinstitutioner:

- hvor der skabes udviklingsrum for alle uddannelsessøgende,
- hvor der udvikles en skolekultur, hvor der er plads til tolerance, respekt for forskellighed og omsorg for hinanden.
- Hvor det er tilladt, at nogle er forskellige fra andre og alligevel gode nok
- Hvor skolernes sociale og indholdsmæssige dimension udvikles
- Hvor man tilbyder den enkelte differentiering i forhold til mål, indhold og metode
- Hvor "lærerens" rolle gøres mangesidig
- Hvor mod, fantasi og overblik bliver en nødvendig lærerkompetence

- **Fleksibilitet**

Den kommunale – og statslige indsats i forhold til de kortuddannede bør være præget af fleksibilitet. Uddannelses- og arbejdsmarkedsaktiviteterne bør i indhold og metode være fleksible .

Den fleksibilitet, der er og var i den fri ungdomsuddannelse og i erhvervsgrunduddannelsen bør indtænkes i de øvrige ungdomsuddannelser.

Hvis ikke det sker, mener jeg at man må kræve den fri ungdomsuddannelse genindført.

- **Faglighed og delkompetencer**

Nogen af de unge, der i dag ikke gennemfører en erhvervskompetencegivende uddannelse bør kunne tilegne sig delkompetencer, som led i kvalificeringen til arbejdsmarkedet.

De unge bør have de basiskompetencer jeg nævnedede for lidt siden. Og der bør være fokus på de sociale- og personlige kompetencer, fordi de er så vigtige i forhold til at klare sig på arbejdsmarkedet.

- **Metodeudvikling og dokumentation**

Kommunerne bør være langt bedre til at udvikle nye metoder rettet mod "restgruppen" og vi bør ofre mere fokus på hvilke metoder, der dur og ikke dur.

Metoderne bør være præget af megen systematik og planlægning. Det er min opfattelse, at denne gruppe af unge ikke profiterer så meget af projektarbejde og koncepter som "ansvar for egen læring", som andre unge. De bør til gengæld mødes af tydelige voksne, der stiller krav til dem. Der bør forskes mere på området og de nye regionale centre for videregående uddannelser og UU-centrene bør medvirke til metodeudviklingen.

- **Målrettet vejledning**

De nye UU-centre skal bidrage til:

- At valg af uddannelse og erhverv bliver til størst mulig gavn for den enkelte og for samfundet
- At indsatsen i særlig grad målrettes unge med særlige behov for vejledning
- At inddrage såvel den enkelte interesser og personlige forudsætninger, som det forventede behov for uddannet arbejdskraft og selvstændige erhvervsdrivende
- At bidrage til, at frafald og omvalg begrænses mest muligt
- At øge vejledningsindsatsens kvalitet og professionalisme.

Forudsætninger for samspillet mellem politikkerne

Må jeg som afslutning komme med nogle betragtninger om, hvilke forudsætninger der skal på plads, for at den nye kommunale satsning i forhold til de 16-

25 årige fungerer. Forudsætningerne er ikke lige væsentlig i alle sammenhænge. Det er dog vigtigt, at forholde sig til rækken af forudsætninger i tilrettelæggelsen af det konkrete samarbejde.

- **Målsætning** og noget konkret at samarbejde om. Samarbejdet må bygge på en målsætning, som er fælles for parterne. Hvor specifik målsætningen kan være, må bero på en vurdering i det enkelte tilfælde, men devisen må være, at jo mere specifik en målsætning, des mere interesse og engagement. Interessen og engagementet er ligeledes afhængig af, at der arbejdes med noget konkret. Et specialiseret samarbejde med differentiering af målgruppe kan være en måde at honorere kravet på.
- **Politisk accept**. Det er vigtigt, at der skabes synlighed og accept for samarbejdet på politisk niveau, hvilket vil give samarbejdet handlekraft.
- **Ledelsesansvar**. Det er vigtigt for samarbejdet, at ansvarsfordelingen er klarlagt, herunder at arbejdsdeling, initiativpligt mv. er synliggjort.
- **Økonomi og personalemæssige ressourcer**. Det er vigtigt, at sikre afklaring om økonomi og ressourcemæssige forhold i øvrigt.
- **Omstillingsparathed og smidighed**. Det er vigtigt, at samarbejdet kan tolerere forandringer indefra og udefra. Samarbejdet må ikke bryde sammen ved opdukken af nye eller forandrede opgaver eller krav. Det er endvidere vigtigt, at samarbejdet kan yde en indsats, som er så fleksibel, at den kan honorere kravet om en individualiseret indsats.
- **Kulturel tolerance**. Samarbejde skal bygge på en gensidig respekt for parternes forskellige fagligheder og kompetencer. Det er vigtigt, at parterne har forståelse for hinandens rolle i samarbejdet og respekterer den politiske og administrative kompetence, hver part repræsenterer.

Vi får brug for en intensiveret dialog mellem kommunerne og produktionsskolerne i de kommende år. Det glæder jeg mig til.